

Ministeren for kulturelle anliggender (Bomholt): Jeg troede ikke, det ærede medlem var sadist og ville påføre mig en times daglig aflytning af program 3. Der burde dog være grænser for de trængsler, en minister udsættes for.

Bemyndigelsen i § 2 ville jeg for mit vedkommende med største glæde betro til det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen, hvis hun skulle være i mit sted.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Waldemar Laursen: Da der er ytret ønske om udvalgsbehandling, foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om beskyttelse af historiske skibsvrag m. v.

(Lovforslaget (nr. 96) findes i tillæg A. sp. 773, fremsættelsen i tidenden sp. 2676).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Thomas Have: Sommeren 1962 bragte en arkæologisk begivenhed af usædvanlig art. Resterne af 5 vikingskibe, der lastet og overdænget med sten lå som spærring tværs over en sejlrende i Roskilde Fjord nær Skuldelev, blev tørlagt, befriet for deres stenlast, udgravet, optaget i små og store stykker og bragt på land. De 5 skibe ligger nu indpakket lufttæt i plasticposer på gulvet i en af nationalmuseets bygninger i Brede. Her skal den første konservering foregå, før man giver sig til at sætte skibene sammen igen.

Jeg har forstået, at det er denne begivenhed, der er den aktuelle baggrund for det lovforslag, den højtærede minister for kulturelle anliggender har fremsat i folketinget, idet man ikke efter den gældende lovgivning har mulighed for at beskytte de historiske

og arkæologiske interesser, der er knyttet til genstande på havbunden i danske farvande, idet fredningen i Christian den Femtes Danske Lov 5-9-3 og i forordningen af 22. marts 1737 om danefæ ikke kan udstrækkes til at omfatte genstande, der findes på havbunden, da disse bestemmelser må antages alene at vedrøre forhold på landjorden. Der er heller ikke i strandingslovens bestemmelser, der kan sikre historiske og arkæologiske interesser, der er omtalt i det foreliggende lovforslag.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at behovet for at sikre de historiske vrage er blevet yderligere aktualiseret som følge af de forbedrede tekniske muligheder for dykning samt vrage- og stenfiskeri, der har øget truslen mod de historiske vrage, der henligger på havbunden i farvandene omkring vore kyster.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed gå ind på en nærmere omtale af lovforslagets enkelte paragraffer, men kun notere, at hensynet til de erhvervsmæssige interesser, der knytter sig til det professionelle vragefiskeri, næppe med den i lovforslagets § 1 fastsatte tidsgrænse på 150 år bliver berørt af den foreslåede beskyttelse af de historiske vrage, idet så godt som ingen af de historiske vrage rummer andre værdier end de kulturhistoriske.

Det må noteres med tilfredshed, at lovforslagets vedtagelse vil sikre den nødvendige beskyttelse af disse vrage, og at staten gennem sine kompetente myndigheder får den nødvendige kontrol med disse historiske værdier og kan sikre, at der ikke tilføjes dem overlast. Det fremgik jo i øvrigt af den højtærede ministers fremsættelsestale, at der ikke er grund til at forvente, at lovforslagets vedtagelse vil medføre en intensivering af arbejdet med disse skibsoptagninger.

Da jeg går ud fra, at lovforslaget bliver henvist til et udvalg, skal jeg afholde mig fra yderligere bemærkninger, idet jeg på mit partis vegne anbefaler lovforslaget til velvillig behandling.

Conrad Koføed: Det lovforslag, som nu er til behandling, tager sigte på at bevare historiske skibsvrage og indfører en bestemmelse om, at det gælder genstande, som er gået tabt for mere end 150 år siden.

[Conrad Koføed.]

I den skriftlige fremsættelse nævnte den højtærede minister, at det vides, at der i vore farvande ligger en række skibsvrag af stor kulturhistorisk betydning. Det er et nyt område, vi her er i færd med at lovgive om, og der er nok dem, der tvivler om nødvendigheden af en sådan lov. Imidlertid hersker der vel ikke tvivl om, at udforskningen af de forskellige fund kan medvirke til oplysning om vort lands historie, og dette er af en sådan betydning, at vi på en eller anden måde må medvirke til, at værdifulde ting ikke går tabt, men bevares for eftertiden.

Med hensyn til det økonomiske formoder jeg, at lovforslaget ikke vil medføre nogen stor belastning i det hele taget. Interessen for de nationalhistoriske værdier er muligvis mere udbredt, end man i almindelighed tænker på.

I bemærkningerne til lovforslaget omtales og henvises flere steder til strandingslovgivningen, bl. a. om, hvem der er berettiget til at optage vrag og genstande, og jeg må forstå det sådan, at reglerne i strandingslovgivningen bliver retningsgivende. Samtidig anføres den skade, der kan ske ved stenfiskeri og sandgravning, og noget sådant kan vel ikke forhindres, men eventuelle effekter skal altså anmeldes til rigsantikvaren, og her opstår vel så spørgsmålet om ejendomsretten. Der kunne måske være flere andre ting at pege på og flere spørgsmål, man kunne ønske at få belyst, men muligheden for at få nedsat udvalg er lige nævnt, og så kan vi vel tale nærmere om alt dette i udvalget.

Mit parti vil med velvilje se på lovforslaget.

Ole Bjørn Kraft: For en konservativ tankegang er det ganske naturligt at ville beskytte værdier, der har forbindelse med vort lands historie, og som kan udvide vort kendskab til vort folks liv i fred og krig. Vi vil derfor gå til det udvalgsarbejde, som naturligt skal finde sted, ud fra en forstående og velvillig indstilling.

Før vi kan tage den endelige stilling til lovforslaget, vil der dog være en række spørgsmål, som må besvares, så vi kan danne os — hvad vi ikke rigtig mener at kunne efter lovforslagets tekst og fremsættelsen —

en klar forestilling om rækkevidden af dette forslag, hvor omfattende det vil vise sig at være. Der er en mængde henvisninger i bemærkningerne og også i teksten til forskellige eksisterende bestemmelser, og en nøjere prøvelse af, om de er utilstrækkelige til at opfylde det formål, som dette lovforslag har, vil derfor være nødvendig.

Der er et par spørgsmål, som den højtærede minister for kulturelle anliggender måske kan sige et par ord om allerede i dag. Har man f. eks. nogen konkret erfaring for, at skibsvrag og værdier, som dette lovforslag skal beskytte, er blevet skadet eller ødelagt i fortiden? Har man ved udarbejdelsen af dette forslag haft nogen klar forestilling om, i hvilket omfang der findes værdifulde vrag at redde, og eventuelt hvor de findes?

Der er derudover et spørgsmål, som kun berøres rent periferisk ved forslaget fremsættelse, nemlig spørgsmålet om de økonomiske virkninger af dette forslag. Det overlades til rigsantikvaren, så vidt jeg har forstået det, at træffe afgørelse af, om de pågældende vrag er af en sådan betydning, at de skal beskyttes, og eventuelt om deres optagelse. Det kan naturligvis — det går jeg ud fra — ikke være sådan, at man giver rigsantikvaren en blankocheck til at kunne gennemføre, hvad der her er tale om; for det er jo ofte en meget kostbar historie at få disse vrag optaget. Det er jo ikke nogen hemmelighed, at optagelsen af vikin-geskibene i Peberrenden var meget kostbar og kun kunne gennemføres, fordi store private firmaer med en smuk økonomisk indsats gjorde det muligt, og derfor må vi have større klarhed over, i hvor vid udstrækning man ved vedtagelsen af dette lovforslag binder sig i den retning.

Der er måske nogen, der vil sige, at hele dette lovforslag er en lille ting at beskæftige sig med, og at vi har større og vigtigere emner at behandle. Vi har sikkert større og måske vigtigere emner at behandle, men ud fra mit partis synspunkt er det nu ikke en helt lille ting at udvide vort kendskab til vort folks historie, og det kan man meget vel få igennem beskyttelsen af vrage. Vi er jo en søfarende nation, som altid har interesseret os meget for denne side af det danske folks tilværelse, og der er i befolkningen en levende interesse for disse

[Ole Bjørn Kraft.]

spørgsmål. Det fremgik jo klart, da man fandt vikingeskibene, som har været omtalt her i dag, og som nu er i „mølposer“, eller hvad det hedder, inden de kan blive gjort færdige til udstilling.

Efter hvad jeg mener at vide, er en del af de forestillinger, vi havde om vikingetiden og vikingeskibene, blevet ændret igennem dette fund, og sådan kan det jo være i andre tilfælde.

Derfor vil jeg slutte mine få bemærkninger med at sige til den højtærede minister, at han kan regne med vor velvilje, og at vi håber, at den sympati, vi har, kan være ved, at vi har noget at have den i, når udvalgsforhandlingerne er færdige.

Else-Merete Ross: Da det ærede medlem hr. Helge Larsen er på vej til Nordisk Råds møde, skal jeg på hans vegne gøre et par korte bemærkninger til det foreliggende lovforslag.

Man ved, at der i vore farvande findes vrag af både krigsskibe og handelsskibe, som det vil være af stor interesse at få optaget og undersøgt, idet de kan bidrage til forståelsen af vor historie og af menneskers vilkår til forskellige tider. Vore arkæologer har fremhævet den store betydning, det har haft, at vikingeskibene i Roskilde Fjord ikke var blevet forstyrret af ukyndige.

Da der i bemærkningerne til lovforslaget er redegjort for de forskellige forhold, der i nyere tid kan medvirke til at true historiske vrag, lige fra amatørdykning til erhvervsmæssige foretagender, er det forståeligt, at man fra arkæologers og historikers samt fra rigsantikvarens side har ønsket at få en beskyttelse af historiske vrag gennem en særlig lovgivning.

Jeg forstår, at der ikke er tale om en voldsom bjærgningsaktivitet, men at arbejdet vil blive foretaget, efterhånden som man har sagkyndige til rådighed. Derimod er en registrering af de historiske vrag en påtrængende opgave. Jeg er ked af, at jeg ikke skal være medlem af udvalget, for det ville i høj grad interessere mig at vide, hvordan man rent teknisk foretager en sådan registrering og sikrer sig, at der ikke uforvarende sker skade på værdifuldt historisk materiale.

På mit partis vegne kan jeg give principiel tilslutning til lovforslaget og tilsige velvillig medvirken i udvalgsarbejdet.

Morten Lange: Ja, jeg er også kun vikarierende ordfører, og det er så meget mere beklageligt, som mit partis ordfører i denne sag er dobbeltspecialist, idet han er specialist både på naturfredningens og på søfartens område. Men jeg må prøve at sige det lidet, som er nødvendigt.

Lovforslaget er jo blevet velvilligt modtaget fra alle sider, og der er al mulig grund til at modtage dette lovforslag velvilligt. Jeg er ikke i tvivl om, at vragehistorien, vragforskningen står over for en helt ny epoke i de kommende år. Vi har netop her fået fat på et historisk materiale af en bevaringsgrad og en karakter, som må give os de allerstørste forhåbninger. Når man sammenligner med det svage aftryk af Ladbyskibet, som i sin tid var en sensation, og som vi fynboer stadig væk valfarter til en gang imellem, må man nok sige, at de skibe, man kan få op fra havbunden, er af en helt anden bevaringskvalitet, og at det er helt nye jagtmarker, historikerne har fået dér af den allerstørste betydning.

Jeg kan i og for sig blot slutte med at beklage, at folketinget ikke vedtog denne lov for 3-4 år siden, for så kunne det høje ting lade, som om det havde en væsentlig del af æren for, at der blev fundet nogle skibe i Peberrenden.

Rimstad: Inden for mit parti ser vi med nogen skepsis på dette lovforslag, der ganske vist forfølger et godt formål, nemlig at beskytte arkæologisk og historisk værdifulde minder, men som gennem sin opbygning og de mange — jeg kunne fristes til at sige lidt komiske — detaljer får karakteren af at ville skyde gråspurve med kanoner. Og det er altid farligt, når love får et sådant prædikat, for i sidste ende betyder det, at resultatet bliver det regereri, som i hvert fald mit parti er modstander af.

Lad os derfor et øjeblik se lidt på nødvendigheden af forslaget. Skibsvragene omkring vore kyster har siden den grå oldtid ligget nogenlunde urørte, indtil man for ca. 100 år siden begyndte en systematisk udvikling af dykkerapparatur og dykkerud-

[Rimstad.]

styr. Så længe et sådant udstyr var kostbart, var statens interesse i vrugundersøgelser særdeles beskeden. Kulturen pressede ikke så hårdt på det materielle, altså det, der på en eller anden måde materielt manifesterede sig. Det drejede sig dengang mere om åndelige værdier, der som vogtere hverken behøvede rigsantikvarer eller organiserede kulturfrømand, der måtte se det som deres opgave at vende hver en vrugstump på bunden af Kattegat for at supplere deres berettigelse bedst muligt op.

Men næppe kom altså det tidspunkt, hvor et dykkerudstyr blev billigt, før statens interesser steg til svimlende højder, som måtte have afløb i ting som dette forslag, og der er grund til at spørge, om ikke mindre kunne gøre det. Var det virkelig nødvendigt at gå ind i et arrangement, der alt taget i betragtning forudsætter, at den højtærede kulturminister under sit ministerium indretter en særlig afdeling for frømand, som kan trænes op til på samtlige skibsvrag i de danske farvande at anbringe mærkesedler, der angiver frie vrug under 150 år og statsforbeholdte af samme slags over den samme aldersgrænse? For hvordan skal man uden et sådant korps kunne håndhæve loven, og man må da gå ud fra, at der ikke her i tinget laves love, som ikke kan håndhæves.

Op læser man videre i forslaget, bemærker man overrasket, at dets hensigt ganske åbent og ligetil er at stille danske statsborgere dårligere i internationalt farvand end f. eks. svenske. Men er det nu ikke f. eks. mellem bjærgningsentreprenører at trække for store vekslers på det nordiske samarbejde? Eller har den højtærede kulturminister måske allerede sikret sig dækning for sit forslag hos sine kolleger i Sverige og Norge, der altså skulle have ønske om at komme med på den samme galej?

Det forekommer os virkelig, at dette lovforslag kun er lidet gennemtænkt og temmelig overflødigt. Vi kan ikke forstå, at man ikke fortsat kan klare sig med bestemmelserne om strandingsgods og danefæ, som i den forløbne tid har givet den dækning, der har været behov for. Vi synes ikke, der er tilstrækkelig motivering for et forslag som det foreliggende, når man i almindelighed taler om, at værdier kan gå tabt på den

ene eller den anden måde. Vi må have at vide, om værdier af betydning virkelig er gået tabt på grund af manglende lovhjælp til at forhindre det. Hvis man ikke på det punkt kan få helt klare oplysninger frem, bør man efter vor opfattelse lade disse statsautoriserede frømandsplaner fare.

I en sparetid vil det også være det billigste.

Ministeren for kulturelle anliggender (Bomholt): Jeg takker de ærede ordførere minus hr. Rimstad for den velvillige behandling af forslaget. Det er naturligt, at forslaget går i udvalg, og at vi dér tilstræber en besvarelse af de spørgsmål, der endnu måtte forekomme uklare her og dér.

Det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft gjorde opmærksom på de store nationale interesser, der er knyttet til feltet, og det må man give det ærede medlem ret i. Fundet af vikingskibene i Peberrenden er virkelig en af de store nationale begivenheder fra året 1962. Det hænder jo en gang imellem, at det nationale motiv må sættes øverst, og jeg håber, at det også vil ske ved behandlingen af dette lovforslag.

Det ærede medlem hr. Thomas Have var inde på en omtale af de erhvervsmæssige interesser og fandt ikke, at disse var gået for nær. 150 års bestemmelsen er i så henseende en vigtig ting, og jeg må være enig med det ærede medlem herom. Vragfiskere har kun interesse i nyere vrug, nemlig skibe lavet af metal. Skulle der findes et skib omfattet af loven og indeholdende f. eks. en gammel blyladning, kan det være, at lasten ikke her har udpræget antikvarisk værdi. En sådan blylast måtte tilfalde staten og provenuet statskassen, hvis det overhovedet kan betale sig at optage lasten. De sagkyndige, som vi har konfereret med, betegner dette tænkte eksempel som i virkeligheden lidet tænkeligt.

Det ærede medlem hr. Conrad Kofoed var inde på spørgsmålet om antallet af vrug: kan der siges noget herom? Der er, kan jeg svare, ikke foretaget en egentlig registrering, men fagfolk med museumsinspektør Olaf Olsen i spidsen skønner, at der er ca. 10.000 vrug i alt. Hvis man regner med 10 vrug årlig i 1000 år, når man op på sådan et rundt tal. Det drejer sig i hvert fald om et betydeligt antal.

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

Det ærede medlem hr. Conrad Kofoed spurgte mig desuden, om denne lov kom i konflikt med strandingslovgivningen. Det ærede medlem så nødvendig strandingslovgivningens bestemmelser tilsidesat. Hertil kan jeg svare, at justitsministeriet efter at have udforsket lovforslaget har givet det grønt lys og ikke mener, at strandingslovgivningens bestemmelser er gået for nær.

Det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft spurgte, om der var nogen konkret erfaring for, at skibsvrag er blevet skadet. Det vil jeg mene der er. Jeg fik præsenteret stumper af et vrage, da jeg var ude at se på vikingeskibene i Peberrenden, stumper, der var fundet dybere ude i fjorden. Her kan altså skallefiskere grave løs, inden det bliver muligt nærmere at undersøge, om der er et værdifuldt vrage, værdigt til optagelse. Med hensyn til rigsantikvarens bemyndigelse var det ærede medlem noget betænkelig. Giver der rigsantikvaren carte blanche med hensyn til udbetaling af bjærgeløn? I lovforslagets § 3 vedrørende den tilfældige optagning hjemles der ikke bjærgeløn som i strandingsloven. Rigsantikvaren kan i stedet udbetale en godtgørelse til dækning af udgifter o. lign.; det kan jo tænkes f. eks., at garn er blevet beskadiget ved en tilfældig optagning, og så er det helt rimeligt, at der i den anledning falder en godtgørelse.

Det er, synes jeg, meget bemærkelsesværdigt, at Peberrendens vikingeskibe blev reddet ved private bidrag. Store firmaer, private enkeltpersoner gik ind for denne aktion. Når man stod dernede og kiggede på vikingeskibene, måtte man jo uvilkårligt tænke: ville dette være lykkedes, såfremt et lovforslag skulle have været igennem tinget? Måske ville det lykkes, men godt er det i hvert fald, at privatpersoner i et tilfælde som dette har vedkendt sig deres nationale ansvar, og vi herindefra er dem stor tak skyldig.

Det ærede medlem fru Else-Merete Ross betonede, at der jo ikke skulle tilstræbes en forceret aktivitet, og det er absolut sikkert

og sandt. Det ærede medlem spurgte mig om bevaringsmåderne, og her er det så enkelt og primitivt, at saltvand bevarer, således at vraget med indhold består næsten evigt; et sådant begravet skib er et helt museum.

Det ærede medlem hr. Rimstad fandt, at forslaget bemærkninger indeholdt en række komiske detaljer, og sagde til mig, at jeg ikke burde skyde spurve med kanoner. Jeg tør sige til det ærede medlem, at disse bemærkninger er udarbejdet uden henblik på det ærede medlem.

Der er ikke tale om, at der skal stilles en kolonne frømand på benene under — det ærede medlem sagde kulturministeriet, men mente naturligvis nationalmuseet. Det ærede medlem konkluderede sin opfattelse derhen, at denne lovgivning ikke var i takt med, hvad der sker i det øvrige Norden. Jeg kan betro det ærede medlem, at det netop er i takt med, hvad der sker i det øvrige Norden. Jeg står her med et forslag fremsat af statsråd Helge Sivertsen i Norge om ændring i lov om forninner tilsigtende just det samme som forslaget her, og i Finland foreligger der også et ganske interessant aktstykke, en proposition til rigsdagen med forslag til revision af lagstiftningen om forninner, således at vi i denne bestræbelse just befinder os på en fin nordisk linje.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Thomas Have: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

[Formanden.]

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 26. februar kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om statens overtagelse af Det jydsk Musikkonservatorium.

2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om beskyttelse af historiske skibsvrag m. v.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til anerkendte private seminarier.

4) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om folkeregistre.

6) *Anden behandling af:*

Forslag til helligdagslov.

7) *Første behandling af:*

Forslag til lov om foretagelse af visse ekspropriationer m. v.

8) *Forespørgsel til finansministeren af Haunstrup Clemmensen, Viggo Hauch m. fl.*

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den pågældende uge.

Mødet hævet kl. 14⁴⁰.

Den 22. februar 1963 udsendtes til folketingets medlemmer følgende med hensyn til mødetid og indhold *ændrede dagsorden*:

Mandag den 25. februar 1963 kl. 14:

Fremstilling af lovforslag.

63. møde.

Mandag den 25. februar kl. 14.

Formanden: I skrivelse af dags dato meddeler statsministeren, at han så vidt muligt i folketingets møde i dag og i tilslutning til fremsættelsen for folketinget af regeringens 12 lovforslag vedrørende den økonomiske situation kunne ønske i henhold til § 19 i folketingets forretningsorden at fremsætte en redegørelse om baggrunden for disse lovforslag.

I skrivelse af dags dato meddeler arbejds- og socialministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om forlængelse af kollektive overenskomster,

forslag til lov om ændring i lov om invalide- og folkepension. (Om forhøjelse af invalide- og folkepensionsbidrag),

forslag til lov om særligt tillæg til folke-, invalide- og enkepensionister samt om forhøjelse af grænsen for hjælp til underhold og forslag til lov om ændring i lov om den offentlige sygeforsikring.

I skrivelse af dags dato meddeler handelsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om udbyttebegrænsning m. v. og

forslag til lov om pris- og avancestop.

I skrivelse af dags dato meddeler finansministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om bunden opsparing for skatteåret 1963-64 og

forslag til lov om ændringer i lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.